www.apteachers.in

3. మాతృభావన

– విద్వాన్ గడియారము వేంకట శేష శాస్త్రి

ఉన్ముఖీకరణ

తే. సర్వతీర్థాంబువులకంటె సమధికంబు
పావనంబైన జనయిత్రి పాదజలము
వరతనూజున కఖిల దేవతల కంటె
జనని యెక్కుడు సన్ను తాచారనిరత

ప్రశ్నలు:

1. "పావనంబైన జనయిత్రి పాదజలము" అంటే ఏమిటి?
2. తల్లి పాదజలం దేనికంటే గొప్పదని తెలుసుకొన్నారు? ఎందుకు?
3. కుమారునికి అన్నింటికంటే ఏదిమిన్న? ఎందుకు?
4. ఈ పద్యం ద్వారా తల్లికిగల స్థానమేమిటని గ్రహించారు?
5. "ప్రతి స్త్రీమూర్తి మనకు తల్లితో సమానము" అని ఎందుకంటారు?

నేపథ్యం

మొదటి దండయాత్రలో 'కళ్యాణి' దుర్గం జయించిన తరువాత అప్పాజీసొందేవుడు, భోంసలేశుడు విజయోత్సాహంతో శివాజీ వద్దకు వస్తారు. అప్పుడు సోందేవుడు శివాజీతో "దేవా మీ ఆజ్ఞ ప్రకారం కళ్యాణిని జయించి దాని సర్దారులను పట్టి, బంధించి అతని సర్వస్వాన్నీ, రాణివాసాన్ని బంధీలుగా తెచ్చాను" అని మనవి చేస్తాడు. ఇది విన్న శివాజీ పరస్త్రీలు తల్లులతో సమానం అని చెప్పి, ఆమెకు అగౌరవం కల్గించినందుకు చింతిస్తూ, ఇలా చేయడం తగదని హితవు పలికిన సందర్భంలోనిదీ పాఠ్యాంశం.

Downloaded from www.apteachers.in

www.apteachers.in

పాఠ్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం చారిత్రక కావ్యం ప్రక్రియకు చెందింది. చరిత్ర ఆధారంగా రచించిన కావ్యం చారిత్రకకావ్యం. ఈ పాఠం విద్వాన్ గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి రచించిన 'శ్రీ శివ భారతము' తృతీయాశ్వాసము లోనిది.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- పాఠం ముందున్న పేరా చదవండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- పాఠం చదవండి. అర్థంకాని పదాలకింద గీత గీయండి.
- వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదాలు – అర్థాలు' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకోండి.

కవి పరిచయం

విద్వాన్ గడియారం వేంకట శేష శాస్త్రి (జననం 1897) (మరణం) :

కడప మండలం, ప్రొద్దుటూరు మునిసిపల్ హైస్కూలు పండితులు, శతావధాని. రాజశేఖర శతావధానితో కలసి కొన్ని కావ్యనాటకాలు రచించారు. గడియారం వారి పేరు చెప్పగానే "శ్రీ శివభారతము" కావ్యం గుర్తుకు వస్తుంది. పారతంత్ర్యాన్ని నిరసించి స్వాతంత్ర్య కాంక్షను అణువణువునా రగుల్కొల్పినమహాకావ్యం ఇది. 'శ్రీ శివభారతము' తోపాటు గడియారం వారు "మురారి", పుష్పబాణ విలాసము, వాస్తు జంత్రి (అముద్రితాలు), మల్లికామారుతము, శ్రీనాథ కవితా సామ్రాజ్యము, రఘునాథీయము" అనే కావ్యాలు రాసారు. కవితావతంస, కవిసింహ, అవధాని పంచానన అనేవి వీరి బిరుదులు.

Downloaded from www.apteachers.in

జాతి జీవన విధానాన్ని ప్రతిబింబించేది సంస్కృతి. భారతీయ సంస్కృతి స్త్రీలకు గొప్ప స్థానాన్నిచ్చింది. పరస్త్రీలను తల్లులుగా, పరధనాన్ని గడ్డిపరకతో సమానంగా భావించుమని చెప్పింది. అటువంటి ఉదాత్తమైన భావనలను జీవనశైలిగా మలచుకొని పరిపాలన సాగించిన ధీరోదాత్త చక్రవర్తి ఛత్రపతి శివాజీ.

శివాజీ జీవితంలోని ఒక సంఘటన మాతృభావనకు అద్దం పడుతున్నది. దాన్ని గడియారం వేంకటశేషశాస్త్రి కవి తీర్చిదిద్దిన తీరు మరింత ప్రశంసనీయంగా ఉన్నది... సహృదయతకు, మతసామరస్యానికి ప్రతీకగా నిలిచిన ఆ సన్నివేశాన్ని ఈ పాఠంలో చదువుకుందాం...

I

శా. “ఆ–యేమీ? యొక రాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా
వా? యేహైందవుఁడైన నీగతి నమర్యాదన్ బ్రవర్తించునే?
మా యాజ్ఞన్ గమనింపవో? జయ మదోన్మాదంబునన్ రేఁగి, నీ
యాయుస్సూత్రము లీవత్రుంచుకొనెదో? యౌద్ధత్య మోర్వన్ జుమీ” ॥ 1 ॥

మ. అనుచున్ జేవుఱుమీఱు కన్నుఁగవతో నాస్పంద దోష్ఠంబుతో
ఘన హుంకారముతో నటద్భ్రుకుటితో గర్జిల్లు నా భోన్సలే
శునిఁజూడన్ బయిలోడెఁగొల్పు; శివుఁడీసున్ గుత్తుకన్ ద్రింగి, బో
రన నవ్వారల బంధమూడ్చి గొనితేరన్ బంచె సోన్‌దేవునిన్ ॥ 2 ॥

మ. త్వరితుండైయతఁ డట్టులేసలిపి “దేవా! నన్ను మన్నింపు; మీ
సరదారుల్ గొని తెచ్చుచో సరభసోత్సాహంబు కన్గప్పె; దు
శ్చరితాలోచన లేదు, లేదు భవదాజ్ఞోల్లంఘనోద్వృత్తి; మీ
చరణద్వంద్వములాన” యంచు వినిపించన్, సుంత శాంతించుచున్ ॥ 3 ॥

ఆలోచించండి–చెప్పండి

- *విజయం గర్వంతో నీవు చేసిన పని సరికాదని అన్న శివాజీ మాటల ద్వారా శివాజీ ఎలాంటివాడని భావిస్తున్నారు?*
- *స్త్రీలపట్ల మర్యాదగా ప్రవర్తించడం అంటే ఏమిటి?*
- *శివాజీ కోపానికి కారణమేమిటి? కోపంలో శివాజీ ఎలా ఉన్నాడు?*
- *“సరభసోత్సాహంబు కన్గప్పె” అంటే మీ కేమర్థమైంది?*

Downloaded from www.apteachers.in

II

మ. శివరా జంతట మేల్ముసుంగుఁదెరలో - స్నిగ్ధాంబుద చ్ఛాయలో
నవ సౌదామినిఁబోలు నా యవనకాంతా రత్నమున్ భక్తి గౌ
రవముల్ వాఁడుగఁ జూచి పల్కె" వనితారత్నంబు లీ భవ్యహైం
దవభూ జంగమ పుణ్యదేవతలు; మాతా! తప్పు సైరింపుమీ! ॥ 4 ॥

సీ. హరి హర బ్రహ్మలఁ బురిటిబిడ్డలఁ జేసి
జోలఁబాడిన పురంధ్రీలలామ,
యమధర్మరాజుపాశముఁ ద్రుంచి యదలించి
పతిభిక్ష గొన్న పావన చరిత్ర,
ధగధగ ద్దహనమధ్యము పూలరాసిగా
విహరించియున్న సాధ్వీమతల్లి,
పతి నిమిత్తము సూర్యభగవానునుదయంబు
నరికట్టి నిలుపు పుణ్యములపంట,

తే. అట్టి యెందఱో భరతాంబయాఁడుబిడ్డ
లమల పతిదేవతాత్వ భాగ్యములు వోసి
పుట్టినిలు మెట్టినిలుఁ బెంచు పుణ్యసతులు
గలరు, భారతావని భాగ్యకల్పలతలు ॥ 5 ॥

మ. అనలజ్యోతుల నీ పతివ్రతలఁ బాపాచారులై డాయు భూ
జనులెల్లన్ నిజసంపదల్ దొఱఁగి యస్త ధ్వస్తులై పోరె? వి
త్తనమే నిల్చునె? ము న్నెఱుంగమె పులస్త్యబ్రహ్మసంతాన? మో
జననీ! హైందవ భూమి నీపగిది దుశ్చారిత్రముల్ సాగునే? ॥ 6 ॥

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- *స్త్రీలను ఎవరితో పోల్చారు? ఎందుకు?*
- *స్త్రీల పట్ల సమాజంలో ఎలాంటి అభిప్రాయాలు ఉన్నవి? దీనిపై మీ అభిప్రాయాలు తెల్పండి.*
- *స్త్రీల వల్ల భారత కీర్తి ప్రతిష్ఠలు పెరుగుతాయనడానికి ఉదాహరణలు తెల్పండి.*
- *"అనలజ్యోతుల............. సాగునే?" అనే పద్యం ద్వారా మీకేమర్థమైంది?*

Downloaded from www.apteachers.in

III

తే. యవన పుణ్యాంగనామణి వగుదుగాక
హైందవులపూజ తల్లియట్లందరాదె?
నీదురూపము నాయందు లేదయైనఁ
గనని తల్లివిగా నిన్ను గారవింతు ॥ 7 ॥

శా. మా సర్దారుఁడు తొందరన్ బడి యసన్మార్గంబునన్ బోయె, నీ
దోసంబున్ గని నొచ్చుకోకు, నినుఁ జేర్తున్ నీగృహం బిప్పుడే,
నా సైన్యంబును దోడుగాఁ బనిచెదన్, నాతల్లిగాఁ దోడుగా
దోసిళ్లన్ నడిపింతు; నీ కనులయందున్ దాల్మి సారింపుమీ!” ॥ 8 ॥

మ. అని కొండాడి, పతివ్రతా హిత సపర్యాధుర్యుఁడాతండు యా
వన కాంతామణి కర్హసత్కృతు లొనర్పన్ జేసి, చేసేతఁ జి
క్కిన సర్దారుని గారవించి హితసూక్తిన్ బల్కి, బీజాపురం
బునకున్ బోవిడె – వారితోఁ దనబలంబుల్ గొన్ని తోడంపుచున్ ॥ 9 ॥

మ. శివరా జంతట సోనదేవుమొగమై “స్త్రీరత్నముల్ పూజ్య, లే
యవమానంబు ఘటింపరా, దిది మదీయాదర్శ మస్మచ్ఛమూ
ధవు లీయాజ్ఞ నవశ్య మోమవలె; నీతాత్పర్యమున్ జూచి, లో
కువ చేకూరమి నెంచి, నీయెడ దొసంగుల్లేమి భావించితిన్ ॥ 10 ॥

ఆలోచించండి–చెప్పండి

- *తల్లిగా గౌరవించడం అంటే ఏమిటి? ఆప్రవర్తన ఎలా ఉంటుంది?*
- *సన్మార్గంలో నడవడం అంటే ఏమిటి? విద్యార్థులుగా మీరు చేయాల్సిన కొన్ని పనులను తెల్పండి.*
- *“స్త్రీరత్నముల్ పూజ్య, లేయవమానంబు ఘటింపరా,” అంటే ఏమిటి?*
- *“హితసూక్తిన్ బల్కి” అంటే ఏమిటి?*

సారాంశం :

1. ఆ..... ఏమిటి? పుణ్యానికి నిలయమైన ఒక రాణివాసాన్ని బంధీగా పట్టి తెచ్చావా? ఏ హైందవుడైనా ఈ విధంగా మర్యాద తప్పి ప్రవర్తిస్తాడా? నా ఆజ్ఞను నీవు గమనించలేదా? విజయం పొందిన గర్వం మత్తులో చెలరేగి నీ ప్రాణానికి నీవే ఆపద తెచ్చుకొంటావా? నీవు చేసిన ఈ పనిని నేను సహించను.

2. అంటూ ఎఱ్ఱబడిన కన్నులతో, అదిరిపడే పై పెదవితో, గొప్ప హుంకారముతో, కదలాడే కనుబొమ్మ ముడితో గర్జిస్తూ బోంసలేశుని చూడగా సభంతా నిశ్చేష్టితమైంది. శివాజీ తన కోపాన్నంతా దిగమ్రింగి “వెళ్ళి వారి బంధనాలు తొలగించి ఇక్కడకు తీసుకురండి” అని సోందేవుని పంపించాడు.

3. సోందేవుడు త్వరపడుతూ శివాజీ ఆజ్ఞాపించినట్టు చేసి “దేవా! నన్ను మన్నించండి. ఈ సర్దారులను పట్టి తెచ్చే ఉత్సాహ తీవ్రత నా కళ్ళను కప్పేసింది. అంతేగాని ఇందులో ఎటువంటి చెడు ఆలోచన నాకు లేదు. మీ ఆజ్ఞను మీరి ప్రవర్తించాలనే ఉద్దేశం కూడా లేదు. మీ పాదముల మీద ఒట్టు” అని మనవి చేయగా, శివాజీ కొంత శాంతిస్తూ

Downloaded from www.apteachers.in

4. అంతలోనే మేలు ముసుగు తెరలో దట్టమైన నీలి మేఘం మాటున ఉన్న మెరుపు తీగ లాంటి యవన స్త్రీని భక్తి గౌరవములతో చూస్తూ ఇలా అన్నాడు "స్త్రీలు శుభప్రదమైన ఈ హైందవభూమిపై సంచరించే పుణ్య దేవతలు. అమ్మా ఈ తప్పును మన్నించు."

5. త్రిమూర్తులను (బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరుడు) తన ప్రాతివత్యంతో చంటిబిడ్డలుగా చేసి వారికి జోలపాడిన మహనీయురాలు (అనసూయ). యమధర్మరాజు పాశాన్ని ఎదిరించి తన భర్త ప్రాణాన్ని రక్షించుకున్న పావన చరిత్ర (సావిత్రి). భగభగ మండే అగ్ని గుండంలో కూడా పూలరాసిలో తిరిగినట్టు తిరుగాడి బయటకొచ్చిన పతివ్రత (సీత). భర్తకోసం సూర్యభగవానుని ఉదయించకుండా నిలిపిన పుణ్యస్త్రీ (సుమతి). ఇలా ఎందరో భారతీయ స్త్రీలు తమ పాతివ్రత్యంతో పుట్టినింటికీ మెట్టినింటికీ కీర్తిని పెంచిన వారున్నారు. వీరు భారతదేశానికి అదృష్టకల్పలతలు వంటివారు.

6. ఓ తల్లీ! అగ్ని జ్వాలల వంటి పతివ్రతల పట్ల అపచారం చేసేవారు తమ సంపదలు కోల్పోయి నాశనమై పోరా? అసలు వంశం నిలుస్తుందా? పులస్త్య బ్రహ్మ సంతానమైన రావణాసురుని పతనం గురించి మనకు తెలియదా? భారత భూమిపై ఇటువంటి దుశ్చర్యలు సాగుతాయా? సాగవు.

7. నీవు యవన దేశ పుణ్యస్త్రీవి అయితే అగుదువుగాక! హైందవుల పూజను స్వీకరించు. నీ రూపం నాలో లేకపోయినా నన్ను కనని తల్లివి నీవు. నిన్ను నా తల్లిగానే గౌరవిస్తాను.

8. మా సర్దారు తొందర పాటు వల్ల జరిగిన ఈ దోషానికి బాధపడకు. నిన్ను ఇప్పుడే నీ ఇంటికి చేరుస్తాను. నా సైన్యాన్ని తోడుగా పంపిస్తాను. నా తల్లిగా భావించి నిన్ను పంపిస్తాను.

9. అని స్తుతించి పతివ్రతా స్త్రీల మంచిని కోరుకునే శివాజీ యవన స్త్రీకి తగిన సత్కార్యాలు జరిపించి, తన చేతికి చిక్కిన సర్దార్‌ను గౌరవించి వారితో మంచి మాటలు పలికి బీజాపురానికి పంపించాడు. వారికి తోడుగా తన బలగాలను కొన్నింటిని పంపించాడు.

10. తరువాత శివాజీ సోందేవుని వైపు తిరిగి "స్త్రీలు పూజింప తగినవారు. వారికి ఏ అవమానం చేయకూడదు. ఇది నా ఆదర్శం. నా సైన్యాధిపతులందరూ ఈ ఆజ్ఞను తప్పని సరిగా ఆచరించాలి. నీ ఉద్దేశం చూసి, లోకువ చేయకుండా నీ తప్పేమీ లేదని భావించాను.

ఇవి చేయండి

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. కింది అంశాల గురించి చర్చించండి.

అ) "ప్రస్తుతం స్త్రీలపై జరిగే దాడులకు కారణాలు - నివారణోపాయాలు"

ఆ) "కుటుంబం - సమాజం అభివృద్ధిలో స్త్రీల పాత్ర"

Downloaded from www.apteachers.in

www.apteachers.in

2. * గుర్తుగల పద్యాలకు ప్రతిపదార్థాలు రాయండి.

ఉదా॥ "ఆ-యేమీ? యొక రాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా
వా? యే హైందవుఁ డైన నీగతినమర్యాదన్ బ్రవర్తించునే
మా యాజ్ఞన్ గమనింపవో? జయ మదోన్మాదంబునన్ రేఁగి, నీ
యాయుస్సూత్రము లీవ త్రుంచుకొనెదో? యౌద్ధత్య మోర్వన్ జుమీ.

ప్రతిపదార్థాలు:

ఆ – యేమి	=	(ఆశ్చర్యం, కోపం కలిపి) ఆ ఏమిటి?
పుణ్య + ఆవాసమున్	=	పుణ్యమునకు నిలయమైన
ఒక	=	ఒక
రాణివాసమును	=	రాణీవాసాన్ని
తెచ్చినావా	=	బంధీగా తీసుకొచ్చావా?
ఏ హైందవుఁడు + ఐననూ	=	హైందవుడు ఎవడైనా
ఈ గతిన్	=	ఈ విధంగా
అమర్యాదన్	=	మర్యాద తప్పి (మర్యాద లేకుండా)
ప్రవర్తించును + ఏ	=	ప్రవర్తిస్తాడా?
మా + ఆజ్ఞన్	=	నా యొక్క ఆజ్ఞను
గమనింపవు + ఓ	=	గమనించలేదా? (పట్టించుకోలేదా?)
జయ	=	(యుద్ధంలో) విజయం పొందిన
మద + ఉన్మాదంబునన్	=	గర్వం మత్తులో
రేఁగి	=	అతిశయించి
నీ	=	నీయొక్క
ఆయుః + సూత్రములు	=	ప్రాణాలనే నూలుపోగులను
ఈవ	=	నీవే
త్రుంచుకొనెద + ఓ	=	త్రెంచుకుంటావా?
ఔద్ధత్యము	=	ఈ తెగింపును (ఏపు)
ఓర్వన్ + సుమీ	=	సహించను సుమా!

3. కింది కవితా భాగాలను చదవండి. ప్రతి కవితలో మీరు గమనించిన ముఖ్య భావనను ఒక వాక్యంలో రాయండి.

అ) ………. అసలు మా అమ్మే నడుస్తున్న వంట గదిలా ఉంటుంది.
ఈ వంటింటి సామ్రాజ్యానికి మా అమ్మే రాణి
అయినా, చివరకు వంటింటి గిన్నెలన్నింటిపైనా మా నాన్న పేరే **– విమల**

ముఖ్య భావం : ____________________

Downloaded from www.apteachers.in

www.apteachers.in

ఆ) పెద్ద చదువు

పింగాణి కల

వంటింటి తాలింపు

వీడని వల — యశశ్రీ రంగనాయకి

ముఖ్య భావం : ____________________

ఇ) తల్లినైనప్పుడల్లా

పునర్జన్మించా

వాళ్ళైదిగాక

చాలామార్లు మరణించా — డా.పి.జయప్రద

ముఖ్య భావం : ____________________

ఈ) ఈ పాఠం కవి గురించి మీరు తెలుసుకున్న విషయాలేమిటి?

"శ్రీ శివభారతం" ప్రశస్తి ఎట్టిది?

4. పాఠం ఆధారంగా కింది ప్రశ్నలకు జవాబులు రాయండి.

అ) శివాజీ కొలువులోని వారంతా నిశ్చేష్టులవడానికి కారణం ఏమిటి?

ఆ) సోందేవుడు శివాజీని ఎలా శాంతపరిచాడు?

ఇ) భారతదేశ భాగ్య కల్పలతలని శివాజీ ఎవరిని ఎలా కీర్తించాడు?

ఈ) శివాజీ యవన కాంత పట్ల చూపిన ఆదరాభిమానాలు ఎటువంటివి?

II. వ్యక్తీకరణ – సృజనాత్మకత

1. లఘు సమాధాన ప్రశ్నలు

అ) సోందేవుని మనస్తత్వాన్ని గూర్చి పాఠం ఆధారంగా సొంతమాటల్లో రాయండి.

ఆ) శివాజీ రాజైయుండీ తన వద్దకు బంధీగా తేబడిన యవన కాంతతో "మాతా! తప్పు సైరింపుమీ!" అన్నాడు దీనిపై మీ అభిప్రాయాలేమిటి?

ఇ) "శివాజీ ఆదర్శం" లోని గొప్పతనాన్ని సొంతమాటల్లో రాయండి.

ఈ) మీ తోటి బాలికలను మీరెలా గౌరవిస్తారు? ఏమేం చేస్తారు?

2. వ్యాసరూప సమాధాన ప్రశ్నలు.

అ) మీ పాఠం ఆధారంగా శివాజీ వ్యక్తిత్వాన్ని విశ్లేషించండి.

ఆ) "స్త్రీరత్నములు పూజ్యులు" అన్న శివాజీ మాటలను మీ సొంత అనుభవాల ఆధారంగా సమర్థించండి.

Downloaded from www.apteachers.in

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసాత్మకంగా రాయండి.

అ) పాఠ్యాంశాన్ని "ఏకాంకిక" రూపంలో రాసి ప్రదర్శించండి.

ఆ) ఈ పాఠం ఆధారంగా స్త్రీల పట్ల మనం ఎలా ప్రవర్తించాలో, మన బాధ్యతలు ఏమిటో తెలిపేలా నినాదాలు / సూక్తులు రాయండి.

III. భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది పర్యాయ పదాలకు సంబంధించిన పదాన్ని పాఠంలో గుర్తించి గడిలో రాయండి.

అ) ( ) – ఆదేశము, ఆన, ఉత్తరువు, నిర్దేశము.

ఆ) ( ) – అక్షి, చక్షువు, నేత్రము, నయనము.

ఇ) ( ) – అగ్ని, నిప్పు, వహ్ని, జ్వలనము.

ఈ) ( ) – మగువ, కొమ్మ, ఇంతి, పడతి.

2. కింది ఆధారాలను బట్టి గళ్ళను పూరించండి.

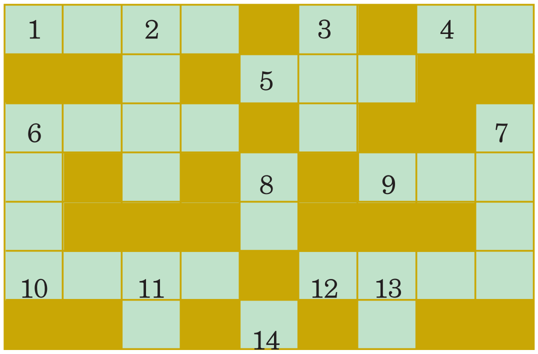

అడ్డం :

1. సీతకు అగ్నిగుండం కూడా ఇలా ఉంటుంది (4)
4. 'అంబుదం' దీన్నే ఇలా కూడా అంటారు (2)
5. సావిత్రి చరిత్రా విశేషణం (3)
6. పాపం కాదు పుణ్యానికి నిలయం (4)
9. కుడివైపు నుండి సీతకు మరో పేరు (3)
10. కుడివైపు నుండి శివాజీ కోపించిన సేనాని (4)
12. మన పాఠం కవి ఇంటి పేరు (4)
14. పాఠంలో శివాజీ తొలిపలుకు (1)

నిలువు :

2. సోందేవుడు దీనిని బంధించాడనే శివాజీ కోపించింది(4)
3. శివాజీ గౌరవించిన కాంత వంశం (3)
6. రావణుని తాత (4)
7. యవన కాంత స్వస్థలం (4)
8. సోందేవుని మదోన్మాదానికి కారణం (2)
11. శివాజీని సోందేవుడు పిలిచినట్లు మీరూ పిలవండి (2)
13. శీర్షాసనం చేసిన త్వరితం, వేగం (2)

Downloaded from www.apteachers.in

www.apteachers.in

3. కింది ప్రకృతులకు సరైన వికృతులను జతపరచండి.

ప్రకృతి		వికృతి
అ) రాజ్ఞీ	( )	1) చాయ
ఆ) ఆజ్ఞ	( )	2) రతనము
ఇ) ఛాయ	( )	3) బత్తి
ఈ) రత్నము	( )	4) గారవము
ఉ) భక్తి	( )	5) పున్నెం
ఊ) గౌరవము	( )	6) బమ్మ
ఋ) పుణ్యము	( )	7) జోతి
ౠ) బ్రహ్మ	( )	8) రాసి
ఎ) భాగ్యము	( )	9) అంబ
ఏ) జ్యోతి	( )	10) గీము
ఐ) దోషము	( )	11) రాణి
ఒ) గృహము	( )	12) ఆన
ఓ) రాశి	( )	13) దోసం
ఔ) అమ్మ	( )	14) బాగ్గెము

IV. భాషా కార్యకలాపాలు

- స్త్రీల అభ్యున్నతికి కృషి చేసిన సంస్కర్తల వివరాలు సేకరించి ప్రదర్శించండి.

(లేదా)

వివిధ రంగాలలో ప్రసిద్ధిగాంచిన స్త్రీల వివరాలను సేకరించి ప్రదర్శించండి.

విశేషాంశాలు

పులస్త్యబ్రహ్మ సంతానం : బ్రహ్మ మానసపుత్రుడు పులస్త్యుడు. పులస్త్యుని కుమారుడైన విశ్రవరునికి కైకసి అనే భార్యవల్ల రావణ, కుంభకర్ణ, విభీషణ, శూర్పణఖలు జన్మించారు.

V. వ్యాకరణాంశాలు

పునశ్చరణ

1. కింది పదాలు పరిశీలించండి. వాటిలో సవర్ణదీర్ఘ, గుణ, వృద్ధి సంధులున్నాయి. విడదీసి గుర్తించి, లక్షణాలకు సమన్వయంచేస్తూ చర్చించండి.

అ) పుణ్యావాసము   ఆ) మదోన్మాదము   ఇ) స్నిగ్ధాంబుధ

ఈ) సరభసోత్సాహం   ఉ) గుణౌద్ధత్యం   ఊ) రసైక స్థితి

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం వారిచే ఉచిత పంపిణీ

Downloaded from www.apteachers.in

www.apteachers.in

2. కింది పదాల్లో ఉత్వ, త్రిక, రుగాగమ, ులలనల సంధులున్నాయి. పదాలు విడదీసి, లక్షణాలు చర్చించండి.

అ) బంధముూడ్చి ఆ) అవ్వారల ఇ) భక్తురాలు

ఈ) బాలెంతరాలు ఉ) గుణవంతురాలు ఊ) దేశాలలో

ఋ) పుస్తకాలు ౠ) సమయాన

3. కింది పద్యపాదాల్లోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి. లక్షణాలను సరిచూసుకోండి.

అ) అనుచున్ జేవుఱుమీఱు కన్నుఁగవతో, నాస్పందనోష్ఠంబుతో ఘన హుంకారముతో నటద్భ్రుకుటితో, గర్జిల్లునా భోన్సరే శుఇన జూడన్ ……

4. కింది పద్యపాదాలకు గురులఘువులను గుర్తించి, గణవిభజనచేసి, అవి ఏ పద్యాలకు సంబంధించినవో నిర్ణయించండి. లక్షణాలను చర్చించండి.

అ) ఆ - యేమీ యొకరాణివాసమును బుణ్యావాసమున్ దెచ్చినా

ఆ) అసలజ్యోతుల నీ పతివ్రతలఁ బాపాచారులైడాయు భూ

పరిచయం

1. * కింది పదాలను విడదీయండి.

అ) వాఙ్మయం

ఆ) రాణ్మహేంద్రవరం

ఇ) జగన్నాథుడు

వాటి విసంధిరూపాలు కింద పేర్కొన్నట్లే ఉన్నాయా? సరిచూసుకోండి. సంధిజరిగిన తీరు గమనించండి.

అ) వాక్ + మయం = వాఙ్మయం = 'క్' స్థానంలో 'ఙ' వచ్చింది.

ఆ) రాట్ + మహేంద్రవరం = రాణ్మహేంద్రవరం = 'ట్' స్థానంలో 'ణ' వచ్చింది.

ఇ) జగత్ + నాథుడు = జగన్నాథుడు = 'త్' స్థానంలో 'న' వచ్చింది.

- పై మూడు సందర్భాల్లో పూర్వస్వరం స్థానంలో వరుసగా క, ట, త లున్నాయి.
- వాటికి 'మ' గాని, 'న' గాని పరమయినాయి - అంటే 'పరస్పరం'గా కలిశాయి.
- అప్పుడు పూర్వస్వరం స్థానంలోని 'క' కారం కవర్గ అనునాసికమైన 'ఙ' (క ఖ గ ఘ 'ఙ') గాను; 'ట' కారం దాని అనునాసికమైన 'ణ' (ట, ఠ, డ, ఢ, 'ణ')గాను; 'త'కారం దాని అనునాసికమైన 'న' (త థ ద ధ 'న') గాను మారాయి. దీన్ననుసరించి-
- వర్గప్రథమాక్షరాలకు (క, ట, త లకు) 'న' గాని, 'మ' గాని పరమైనప్పుడు అనునాసికాలు ఆదేశమవుతాయి. దీన్నే అనునాసిక సంధి అంటారు.

*** కింది పదాలను విడదీసి, అనునాసిక సంధి సూత్రంతో అన్వయించి చూడండి.**

అ) తన్మయము ఆ) రాణ్మణి

ఇ) వాఙ్మయము ఈ) మరున్మందనుడు

Downloaded from www.apteachers.in

www.apteachers.in

2. ఉపజాతిపద్యాల్లో తేటగీతి, ఆటవెలది పద్యాల లక్షణాలను తెలుసుకున్నారు కదా! ఇప్పుడు సీసపద్యలక్షణాలను పరిశీలిద్దాం.

- సీసపద్యంలో ప్రతిపాదం సుదీర్ఘమైంది. ఇది రెండు భాగాలుగా ఉంటుంది. ప్రతిభాగంలో నాల్గసి గణాల చొప్పున ఒక్కొక్క పాదంలో ఎనిమిది గణాలుంటాయి. ఈ 8 గణాల్లో మొదటి ఆరు ఇంద్రగణాలు. చివరి రెండు సూర్యగణాలు. (పాఠం మొదటి భాగంలో 4 ఇంద్రగణాలు, 2వ భాగంలో వరుసగా రెండు ఇంద్రగణాలు, రెండు సూర్యగణాలుంటాయి.)

	నగ	భ	నగ	సల	
	I I I I	U I I	I I I U	I I U I	
ఉదా॥	హరిహర	బ్రహ్మలఁ	బురిటి బి	డ్డలఁజేసి	– మొదటిభాగం
	ఇంద్ర	ఇంద్ర	ఇంద్ర	ఇంద్ర	

ర	నగ	హ	హ	
U I U	II I U	U I	U I	
జోలఁ బా	డిన పురం	ధ్రీల	లామ	– రెండవభాగం
ఇంద్ర	ఇంద్ర	సూర్య	సూర్య	

(మొదటిభాగం + రెండవభాగం = ఒక పాదం)

- యతి ప్రతిభాగంలోనూ 3వగణం మొదటి అక్షరంతో సరిపోతుంది. యతిలేని చోట ప్రాసయతి చెల్లుతుంది. పై పాదంలో ప్రాసయతిని గమనించారు కదా! ఈ కింది పాదంలో యతులతో సహా గణ విభజన చేసి లక్ష్య సమన్వయం చేయండి.
    - ధగధగద్ధహన మధ్యము పూలరాసిగా
      విహరించియున్న సాధ్వీమతల్లి.
- సీసపద్యం నాల్గుపాదాల తర్వాత తేటగీతిగాని, ఆటవెలదిగాని తప్పనిసరిగా ఉంటుంది.
- మీ పాఠంలోని 5వ పద్యం సీసం. ఆ పద్యం లక్షణాలను సరిచూడండి.

Downloaded from www.apteachers.in